

5. Goldsmit Je. Put': jekologicheskoe mirovozzrenie / Je. Goldsmit. – K. : Jeho – Vostok, 1995. – S. 137.

6. Kordujell M. S. Psihologija ot A do Ja / M. S. Kordujell. – M., 2000. – 198 s.

Palamarchuk O.M. Psychological model of environmentally oriented business activities. *Lit psychological entity model of environmentally oriented business. Traced the influence of development on environmentally oriented business model. Indicates that environmentally oriented business model should be formed according to a certain algorithm: from the environmental goals of the nation, society, everyday manifestations of sustainability by the entrepreneur; deterministic public values already unconsciously, at the facility level, stable patterns of behavior; established social stereotypes. Determined that modern entrepreneurial activity is a form of human activity and behavior; which is based on the element of alienation; special sensitivity to change; take responsibility for possible failures and defeats; facilitating the implementation and use of new technologies; independent judgment in making important decisions; focus on active transformation of the world. The most basic components in environmentally oriented model of entrepreneurship: ecologue demand, colognora proposal ecologue human factors and motives of greening. A diagram of the relationship of the main components in environmentally oriented business. It is determined that the ratio of businesses to nature is evident in how deeply normative and axiological aspects of the philosophical concept of nature interact with a system of universal values. Found that the subjects of economic activity, which is focused on strategic competitiveness, must be able to involve in the activities in the choice of environmental strategy of their own activities of a business organization.*

Key words: ecological orientation, entrepreneurship, ecological demand, living environment, determinants of behavior.

Отримано: 17.08.2014 р.

УДК: 159.923:159.98

Перегончук Н.В.

ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВІ ЯКОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА

Перегончук Н.В. Професійно важливі якості майбутнього психолога. *Розглядається актуальна, але недостатньо розроблена проблема – професійно важливих якостей майбутнього психолога. Проаналізовано склад і структуру професійно важливих якостей в наукових дослідженнях. Визначено роль психічних властивостей у формуванні професійно важливих якостей майбутнього психолога та місце професійно важливих якостей у структурі професійної компетентності майбутнього психолога.*

Ключові слова: професійно важливі якості майбутнього психолога, психічні властивості, професійна компетентність майбутнього психолога, ключові компетенції.

Перегончук Н.В. Професійно важливі якості майбутнього психолога. *Рассматривается актуальная, но недостаточно разработана проблема профессионально важных качеств будущего психолога. Проанализировано структуру и состав профессионально важных качеств в разных научных исследованиях. Определена роль психических свойства в формировании профессионально важных качеств и место профессионально важных качеств в структуре профессиональной компетентности будущего психолога.*

Ключевые слова: *професійно важливі якості майбутнього психолога, психічні властивості, професійна компетентність майбутнього психолога, ключеві компетенції.*

Постановка проблеми. Питання підготовки висококваліфікованих фахівців було і залишається нагальним для української освіти, що має спрямовувати свої зусилля на формування професіоналів, які б відповідали наявним та перспективним вимогам суспільного та економічного розвитку країни. Психолог у своїй професійній діяльності стикається з різноманітними психічними та іншими проявами суспільного та особистісного життя, від яких залежить людська доля, а можливо й людське життя. Високопрофесійне вирішення професійних проблем багато в чому залежить від особистості самого психолога, від рівня сформованості його професійно важливих якостей, які потрібно розвивати ще в період навчання психолога у системі вищої школи.

Аналіз останніх досліджень. На актуальність дослідження проблеми формування професійно значущих якостей у майбутнього психолога вказують українські психологи О. Бондаренко, В. Семиченко, Л. Уманець, Н. Чепелева, Т. Щербакова та ін. Аналіз робіт, присвячених формуванню професійно значущих якостей майбутнього психолога, свідчить про неоднозначність позицій щодо уявлень про їх зміст.

Виклад основного матеріалу. Розпочинаючи розгляд зазначеної проблеми, необхідно визначити зміст поняття "професійно важливі якості". На сьогодні існує значна кількість його різноманітних трактувань.

В. Бодров трактує поняття "професійно важливі якості" наступним чином: "Уся сукупність психологічних якостей особистості, а також цілий ряд фізичних, антропометричних, фізіологічних характеристик людини, які визначають успішність навчання і реальної діяльності, отримали назву "професійно важливі якості" (ПВЯ) суб'єкта діяльності. Конкретний перелік цих якостей для кожної професійної діяльності специфічний (за

їх складом, за необхідним ступенем вираженості, за характером взаємозв'язку між ними) і визначається за результатами психологічного аналізу діяльності та складання її професіограми і психограми" [2]. На думку вченого, ПВЯ виступають в ролі тих внутрішніх психологічних характеристик суб'єкта, у яких відображаються зовнішні специфічні впливи факторів конкретного трудового процесу, що виступають у формі професійних вимог до особистості. Окрім того, значення ПВЯ в успішності освоєння та реалізації професійної діяльності визначається тим, що в них проявляються всі основні характеристики структури особистості, що визначають психологічні особливості системи діяльності: мотиваційно-потребові, когнітивні, психомоторні, емоційно-вольові та ін. [2].

В. Шадріков під професійно важливими якостями розуміє індивідуальні якості суб'єкта діяльності, що впливають на ефективність діяльності і успішність її освоєння. На його думку, до ПВЯ належать здібності, але вони не вичерпують всього обсягу ПВЯ [11].

Е. Зеєр, визначаючи професійно зумовлену структуру особистості, називає чотири основних її компоненти: спрямованість, професійна компетентність, професійно важливі якості та професійно значущі психофізіологічні властивості. При цьому ПВЯ визначаються як психологічні якості особистості, що визначають продуктивність (якість, результативність та ін.) діяльності. Вони багатофункціональні і разом з тим кожна професія має свій ансамбль цих якостей [4].

Н. Пряжников розуміє під професійно важливими якостями, якості людини, необхідні для успішного виконання даної трудової діяльності. Наявність чи відсутність цих якостей у особистості дозволяє їй визначити ту сферу діяльності, в якій вона стане спеціалістом з меншими затратами зусиль [8].

Таким чином, здійснений аналіз літературних джерел дозволив виділити три наукових підходи до визначення професійно важливих якостей перший підхід: ПВЯ – характеристики людини, що базуються на природній біологічній основі й визначають успішність і рівень пристосованості її до професійної діяльності; другий підхід: ПВЯ – індивідуально-психологічні особливості фахівця; третій підхід: ПВЯ – уміння, здібності й властивості особистості, що формуються ще у процесі навчання.

Тож під професійно важливими якостями фахівця будемо розуміти його психофізіологічні, психологічні характеристики та здатності, що формуються, розвиваються у процесі професійної підготовки й професійної діяльності та є основою їх успішності.

Професійно важливі якості особистості є інтегральним продуктом тих діяльностей, якими вона займалася, а її нинішня активність –

головний фактор змін, що відбуваються. Тобто професійна діяльність є простором для розвитку й вдосконалення наявних якостей та утворення нових. У процесі ж професійної підготовки тільки формується система необхідних якостей відповідно до вимог майбутньої діяльності. Складові психологічної структури особистості (темперамент, характер, здібності, індивідуальні особливості пізнавальних і емоційно-вольових процесів; життєвий і професійний досвід; спрямованість) також зазнають змін, "підлаштовуються" під майбутню професійну діяльність.

Випускник ВНЗ повинен мати первинний комплекс ПВЯ, який змінюється, удосконалюється під впливом умов професійної діяльності й набуває більш високого рівня розвитку.

Так, Є.Клімов до такого первинного комплексу [5], відносить п'ять основних груп:

1. громадянські якості (моральне обличчя людини як члена колективу, суспільства, професії, спеціальності). Це відповідні цінності і ідеали людини у вибраній нею сфері діяльності.

2. ставлення до праці, професії, інтереси і нахили до даної сфери діяльності.

3. працездатність (фізична і розумова);

4. спеціальні здібності;

5. навички, звички, знання, досвід.

На думку Є. Клімова, значну частину професійно важливих якостей складають психічні властивості індивіда. Під психічними властивостями автор розуміє індивідуальні особливості психічної діяльності конкретної людини, особливості її психічних станів, її міжособистісні і особистісно-соціальні стосунки, які дозволяють описувати і прогнозувати її поведінку, напрямок і динаміку психічного розвитку.

До психічних властивостей, що входять в структуру професійно важливих якостей, відносять [12]:

- а) індивідуальні риси – особливості темпераменту, характеру і мотиваційної сфери (темперамент – це прояв в поведінці нервово-психічної конституції і позначається на динамічних її параметрах. Характер формується в результаті взаємодії темпераменту з особистісним, індивідуально-набутих досвідом в конкретному соціальному оточенні);

- б) здібності – психічні властивості індивіда, що забезпечують успішне вирішення завдань або відповідність вимогам певним соціокультурним нормам. Серед здібностей розрізняють загальні, особисті, спеціальні. Особисті (парціальні здібності або фактори) – психічні властивості, що обумовлюють залежність загальної інтелектуальної ефективності від рівня розвитку окремих психічних функцій, пов'язаних з

певними органами чуттів і мозковими структурами (зір, музичний слух, пам'ять на обличчя). Спеціальні здібності – здібність, що проявляється в певному специфічному виді діяльності і потребує для свого розвитку або особливих парціальних здібностей (факторів), або спеціального досвіду навчання і закріплення навичок;

в) психічні стани – різновид психічних властивостей, які мають дві відмінні особливості: нестійкість в часі (короткочасність) і глобальність – в момент виникнення психічний стан глобально впливає майже на всі інші процеси і властивості. Виділяють функціональні і емоційні стани. Функціональні стани – психічні стани людини, безпосередньо виражені в інтенсивності інформаційно-енергетичної взаємодії з середовищем на даний момент. Емоційні стани – психічні стани, що виникають в процесі життєдіяльності суб'єкта і визначають не тільки рівень інформаційно-енергетичного обміну, але і спрямованість поведінки;

г) властивості свідомості і самосвідомості;

д) соціальні установки і міжособистісні стосунки або так звані соціально-психологічні якості особистості.

В. Рибалка [10] визначив психофізіологічні якості як такі, що є важливими для професійного розвитку. Вказавши, що ефективність діяльності значною мірою залежить від інтелектуальних якостей особистості, тобто від її уваги (обсяг, розподіл, концентрація, переключення тощо), пам'яті (логічної й образної, моторної та емоційної тощо), мислення (вербального, візуального, діалектичного, системного, дискурсивного, логічного, інтуїтивного, оперативного), уяви (відтворюючої і творчої, фантазії). До того ж, він зробив висновок, що за діяльнісним виміром структури особистості, спілкування як підструктура знаходиться на її вершині, а здатність до спілкування у житті кожної людини постає чи не найважливішою соціальною і професійною якістю.

Крім того, професійний розвиток охоплює, перш за все, такі особистісні структури, котрі становлять психологічну основу засвоєння й оволодіння різними видами діяльності та є суттєвими для професійного успіху. Професійний і особистісний розвиток можуть взаємно підпорядковувати й посилювати один одного. Відповідно, у процесі професійної підготовки та діяльності змінюється система професійно важливих якостей.

Отже, випускник ВНЗ повинен мати первинний набір базових якостей, до яких слід віднести такі їх групи: психофізіологічні, моральні, інтелектуальні, мотиваційні та комунікативні якості. Наповнення кожної з зазначених груп буде здійснюватись залежно від специфіки професії та вимог діяльності до особистості фахівця. А їх розвиток залежатиме від його психофізіологічних, психологічних характеристик та умов праці.

Неоднозначними є дослідники і в розумінні складу і структури професійно важливих якостей.

Так, Л. Скрипка зазначає, що значущими для успішної діяльності психолога в закладах освіти якостями називаються індивідуальні характеристики і властивості, які можна об'єднати у три блоки: 1) інтелектуальні (допитливість, рефлексивність, логічність і практичність розуму; критичність і нестандартність мислення, почуття новизни, високий інтелект на фоні позитивного фізичного і психічного стану), 2) комунікативні (комунікабельність, емпатія, соціабельність, такт, дипломатичність, незалежність, антропометрична спрямованість особистості, високий рівень сформованості інтерперсональних і проєктивних умінь, вміння повно і правильно сприймати людину, гуманістична спрямованість), 3) емоційні (потреба в соціальних контактах і соціальному схваленні, емоційна стабільність, дружелюбність, вміння управляти самим собою і процесом спілкування, висока самооцінка і адекватний рівень домагань, атрибуція успіху) [9].

У моделі Р. Кеттела, що визначає "рівняння ефективності" психодіагноста і психотерапевта на основі 16-факторного опитувальника, бажано, аби психолог, незалежно від спеціалізації, мав такі якості [1]:

1. Доброзичливість та низька агресивність. Вони необхідні не лише для встановлення довірливого спілкування, а й зменшення ризику зашкодити клієнту.

2. Спрямованість на проблему, тобто на допомогу клієнту (мотивація психологічної допомоги в поєднанні з певною мірою альтруїзму). Якщо людина прийшла в психологію для розв'язання власних психологічних проблем (еґоцентрична мотивація), то вона здебільшого не тільки не зможе зрозуміти та розділити проблеми клієнта, а перенеситиме на нього власні.

3. Емпатія. Ця якість полягає, з одного боку, в спрямованості на інтереси клієнта при відсутності домінування (мотивації влади), в умінні слухати, з іншого – в умінні побачити проблеми клієнта його очима, краще відчувати і зрозуміти їх, а також у безоціночному прийнятті клієнта таким, який він є.

4. Гнучкість мислення необхідна психологу, щоб не замикатися на помилкових версіях та висновках, а вміти щоразу перебудувати як модель психологічної картини клієнта, так і стратегію її формування, коли цього вимагатимуть об'єктивні дані. Висока ригідність, навпаки, може сприяти закріпленню помилок діагнозу та нав'язуванню клієнту неправильного бачення ситуації.

5. Творча інтуїція. Далеко не в усіх випадках психологу вдається зробити висновки на основі логічного аналізу даних. Часто йому

доводиться діяти в ситуаціях, коли одних даних явно не вистачає, інших, навпаки, надто багато (так, що неможливо їх відрефлексувати), або вони дуже суперечливі. Де безсилий логічний аналіз, там може допомогти інтуїтивний пошук, який у поєднанні з досвідом і знаннями перетворюється в сильний інструмент психологічного дослідження.

При розгляді складу професійно важливих якостей Е.Ф. Зеєр звертає увагу на "ключові компетенції", під якими він розуміє якості, які використовуються в багатьох суміжних професіях або в більшості різнопрофільних професій. В залежності від рівня професійної активності А. Шелтен виділяє п'ять груп ключових кваліфікацій [12]:

- психомоторні вміння: координаційні вміння, швидкість реакції, здатність до концентрації уваги;

- загально трудові якості: практичні вміння і навички для широкого кола діяльності в сфері вимірювальної техніки, охорони праці, обслуговування машин, технологічного планування, технологічної діагностики, читання технічної документації і ін.

- пізнавальні здібності: самостійне мислення, технічне мислення, креативність, здатність до вирішення проблем, здібність до адекватної оцінки.

- особисті здібності: надійність, прагнення до якісної роботи, добросовісність, відповідальність, самостійність, критичність, впевненість в собі, оптимізм, спрямованість на конкретні досягнення і успіх в роботі.

- соціальні здібності (здібності орієнтовані на групову поведінку): готовність до кооперації, здатність до встановлення контактів, комунікативні здібності, відвертість, корпоративність.

Крім ключових компетенцій С. Шишов відзначає базові і спеціальні кваліфікації. Базові кваліфікації необхідні для здійснення основних видів професійної діяльності спеціаліста, вони прив'язані до певної професії чи групи професій. Спеціальні кваліфікації необхідні для здійснення конкретного виду професійної діяльності спеціаліста (С. Шишов, А. Агапов).

Е. Зеєр відзначає необхідність формування ключових кваліфікацій, оскільки вони забезпечують професійну мобільність працівників, підвищують їх здібності адаптуватися до динамічного професійного життя [4]. Динаміка професійного життя багато в чому визначається професійно важливими якостями. До них відносять такі якості: відповідальність, самоконтроль, професійна самооцінка, що складає важливий компонент професійної самосвідомості.

Окремі дослідники вказують на взаємозв'язок особистісного розвитку і професійного становлення студентів-психологів, крім осо-

бистісних властивостей і якостей вносять в структуру професійно важливих якостей професійну компетентність [4,7].

Л. Львов [6] включає професійно важливі якості в структуру професійної компетентності. Він розглядає професійну компетентність як інтегративну якість особистості спеціаліста, що складається із компетенцій, включаючи систему адекватних професійних умінь (знання, навички, засвоєння узагальнених способів вирішення професійних задач), а також особистісних і професійно важливих якостей.

А. Маркова відзначає, що професійно важливі якості є передумовою професійної діяльності, а з іншого боку, вони самі удосконалюються, шліфуються в ході діяльності, є її новоутворенням, людина в процесі праці змінює і саму себе [7].

Професіоналізація в психологічній сфері діяльності виступає, як указує О. Бондаренко, не тільки процесом входження й освоєння професії, але й, одночасно, здійснення особистісного та професійного саморозвитку, формування норм, мети, змістів професії та засобів їх досягнення. Якість і успішність професійної діяльності психолога, насамперед, залежить від того, чи зможе студент-психолог, перебуваючи в освітньому просторі, побудувати власну модель професійної діяльності, яка включатиме не тільки впевнене володіння технологією професійної діяльності, але й ціннісно-рольове бачення майбутньої професії та себе в ній [11].

Таким чином, різні дослідники в структуру особистості майбутнього фахівця-психолога включають різний набір професійно важливих якостей, проте є однозначними у класифікації професійно важливих якостей на базові і спеціальні професійно важливі якості. А самі професійно важливі якості відносять в структуру професійної компетентності або як рівноцінну складову поряд із професійною спрямованістю, професійною компетентністю, професійно значимими психофізіологічними властивостями.

Висновки. Аналіз наукової літератури з проблеми професійно важливих якостей дозволив зробити такі висновки: стимулом і умовою розвитку особистості виступає діяльність, відповідно, професійна діяльність детермінує розвиток особистості в професії. І хоча професія висуває певні вимоги до особистості професіонала, в психології ці вимоги особливо високі, а роль особистісних властивостей і якостей психолога в успішній діяльності важливіша, чим в більшості інших професій із сфери "людина-людина". Саме тому професійно важливі якості складають основу професійної компетентності, оскільки вони є передумовою оволодіння професійною діяльністю, з одного боку, а з іншого, вони формуються і удосконалюються в ході діяльності і становлять новоутворення особистості майбутнього фахівця. До основ-

них груп професійно важливих якостей випускників ВНЗ доцільно відносити: психофізіологічні, моральні, інтелектуальні, мотиваційні та комунікативні якості; вказані групи якостей повинні наповнюватись залежно від специфіки професії та почати формуватися у процесі навчання у ВНЗ, а вдосконалюватися – у безпосередній професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Абрамова Г. Практическая психология: Учебник для студентов вузов. – [4-е изд., перераб. и доп.] / Г. Абрамова. – Екатеринбург : Деловая книга, 1999. – 512 с.

2. Бодров В. Психология профессиональной пригодности / В. Бодров. – М. : ПЭРСЭ, 2001. – 356 с.

3. Долінська Ю. Самоактуалізація особистості майбутнього психолога у процесі професійної підготовки : дис. канд. психол. наук : спец. 19.00.07 – педагогічна і вікова психологія / Ю. Долінська; – К., 2000. – 196 с.

4. Зеер Э. Психология профессий / Э. Зеер. – Екатеринбург : Изд-во Урал. гос. проф. пед. ун-та. – 1997. – 244 с.

5. Климов Е. Психология профессионала / Е. Климов. – Воронеж : МОДЭК, 1996. – 400 с.

6. Львов Л. Формирование профессиональных умений у студентов вузов / Л. Львов. – Челябинск : Челяб. гос. ун-т, 2004. – 44 с.

7. Маркова А. Психология профессионализма / А. Маркова. – М. : РАГС, 1996. – 158 с.

8. Пряжников Н. Психологический смысл труда: учебное пособие к курсу "Психология труда и инженерная психология" / Н. Пряжников. – Воронеж : НПО "МОДЭК", 1997. – 352 с.

9. Скрипко Л. Социально-психологические факторы адаптации практических психологов в учреждениях образования : дис. канд. психол. наук : спец. 19.00.07 – педагогічна і вікова психологія / Л. Скрипко. – К., 1998. – 216 с.

10. Рибалка В. Психологія праці особистості : навч.-метод. посіб. / В. Рибалка. – К. : КМПУ ім. Б.Д.Грінченка, 2005. – 60 с.

11. Шадриков В. Проблемы системного анализа профессиональной деятельности / В. Шадриков. – М. : Наука, 1982. – 185 с.

12. Шахметова В. Формирование инвариантных профессиональных качеств будущих педагогов психологов : дисс. на соиск. канд. псих. наук: спец. 19.00.07 – возрастная и педагогическая психология / В. Шахметова. – Челябинск, 2009. – 327 с.

Spisok vikoristanix dzherel

1. Abramova G. Prakticheskaja psihologija: Uchebnik dlja studentov vuzov. – [4-e izd., pererab. i dop.] / G. Abramova. – Ekaterinburg : Delovaja kniga, 1999. – 512 s.
2. Bodrov V. Psihologija professional'noj prigodnosti / V. Bodrov. – M. : PJeRSJe, 2001. – 356 s.
3. Dolins'ka Ju. Samoaktualizacija osobistosti majbutn'ogo psihologa u procesi profesijnoj pidgotovki : dis. kand. psihol. nauk : spec. 19.00.07 – pedagogichna i vikova psihologija / Ju. Dolins'ka; – K., 2000. – 196 s.
4. Zeer Je. Psihologija professij / Je. Zeer. – Ekaterinburg : Izd-vo Ural. gos. prof. ped. un-ta. – 1997. – 244 s.
5. Klimov E. Psihologija profesionala / E. Klimov. – Voronezh : MODJeK, 1996. – 400 s.
6. L'vov L. Formirovanie professional'nyh umenij u studentov vuzov / L. L'vov. – Cheljabinsk : Cheljab. gos. un-t, 2004. – 44 s.
7. Markova A. Psihologija profesionalizma / A. Markova. – M. : RAGS, 1996. – 158 s.
8. Prjazhnikov N. Psihologicheskij smysl truda: uchebnoe posobie k kursu "Psihologija truda i inzhenernaja psihologija" / N. Prjazhnikov. – Voronezh : NPO "MODJeK", 1997. – 352 s.
9. Skripko L. Social'no-psihologicheskie faktory adaptacii prakticheskix psihologov v uchrezhdenijah obrazovanija : dis. kand. psihol. nauk : spec. 19.00.07 – pedagogichna i vikova psihologija / L. Skripko. – K., 1998. – 216 s.
10. Ribalka V. Psihologija praci osobistosti : navch.-metod. posib. / V. Ribalka. – K. : KMPU im. B.D.Grinczenka, 2005. – 60 s.
11. Shadrikov V. Problemy sistemnogo analiza professional'noj dejatel'nosti / V. Shadrikov. – M. : Nauka, 1982. – 185 s.
12. Shahmetova V. Formirovanie invariantnyh professional'nyh kachestv budushhih pedagogov psihologov : diss. na soisk. kand. psih. nauk: spec. 19.00.07 – vozrastnaja i pedagogicheskaja psihologija / V. Shahmetova. – Cheljabinsk, 2009. – 327 s.

Peregonchuk N.V. Professionally relevant qualities of a future psychologist. Professionally relevant qualities of a future psychologist are highlighted. Professionally relevant qualities are defined as psycho physiological, psychological features and abilities that form and develop in the course of professional training and activity and are the essence of their success.

Three scientific approaches to defining professionally relevant qualities are pointed out the first approach : PRQ – the features based on the biological ground and determine the achievements and adaptability to the

professional activity; the second approach: PRQ – individual and psychological features of a psychologist, the third approach: PRQ – abilities, skills and features of a person formed while studying.

The content and structure of PRQ in scientific works are analyzed. Psychological, psycho physiological, moral, intellectual, motivational and communicative features refer to the major groups of PRQ of a student.

Key words: professionally relevant properties of future psychologist, psychological features, professional competence, key competences.

Отримано: 2.04.2014 р.

УДК 364.27 – 057.87

Петрова А.С.

КОМПЛЕКС ЧИННИКІВ СОЦІАЛЬНИХ СТРАХІВ СТУДЕНТІВ

Петрова А.С. Комплекс чинників соціальних страхів студентів.

У статті аналізується поняття "соціального страху" як явище комплексного характеру. Представлено результати дослідження взаємозв'язку особистісних соціальних страхів з такими психологічними станами як, суб'єктивне відчуття самотності, тривога, агресія, ригідність, фрустрація. Виокремлено, що базовим чинником соціальних страхів студентів є занижена самооїнка. Представлені результати дослідження мають значення для подальшої розробки корекційної програми, спрямованої на зниження рівня соціальних страхів у студентів ВНЗ.

Ключові слова: соціальний страх, чинники, самооїнка, тривога, агресія, ригідність, самотність, фрустрація, динаміка, тенденції.

Петрова А.С. Комплекс факторов соціальних страхів студентів. В статье анализируется понятие "социального страха" как явления комплексного характера. Представлены результаты исследования взаимосвязи личностных социальных страхов с такими психологическими состояниями, как субъективное ощущение одиночества, тревога, агрессия, ригидность, фрустрация. Выделено, что базовым фактором социальных страхов студентов является заниженная самооценка. Представленные результаты исследования имеют значение для дальнейшей разработки коррекционной программы, направленной на снижение уровня социальных страхов у студентов вузов.

Ключевые слова: социальный страх, факторы, самооценка, тревога, агрессия, ригидность, одиночество, фрустрация, динамика, тенденции.

Постановка проблеми. Студентський вік, базуючись на всіх попередніх процесах біологічного, соціального та психічного розвитку, є сензитивним періодом для розбудови основних соціогенних потенцій людини. Саме в цей період продовжується формування само-